

PROSVETA

THE ENLIGHTENMENT

GLASLO IN LASTNINA SLOVENSKE
NARODNE PODPORNE JEDNOTEOrgan of and published by the Slovene
National Benefit SocietyNarodnina: za Združene države (taven Chi-
cago) in Kanada \$6.00 na leto, \$2.00 na pol
leta, \$1.50 na tretjo leto; za Chicago in Cincin-
ti \$7.50 na leto, \$2.50 na pol leta; za in-
termedije \$9.00.Subscription rates: for the United States
(except Chicago) and Canada \$6.00 per year,
Chicago and Cincin \$7.50 per year, foreign
countries \$9.00 per year.Cene oglasov po dogovoru. — Rokopisi se ne
vračajo.Advertising rates on agreement. — Manu-
scripts will not be returned.Naslov za vse, kar ima stik s domom:
PROSVETA
2657-59 So. Lawrence Ave., Chicago, Illinois.

MEMBER OF THE FEDERATED PRESS

138

Domač drobiž

Mati zgorela v božični noči; sin
aretiran

Clinton, Ind. — Marija Trupaj, 79-letna vdova, je bila žrtev ognja v božični noči. Njen 40-letni sin John je bil drugi dan aretiran, ker je na sumu, da je op podtaknil ogenj. Mati in sin sta živel sama. Ko je izbruhnil ogenj v hiši, ni bilo Johna doma in sosedje so poklicali njenega drugega sina Rudolfa, ki stanuje v sosesčini, da je šel iskat brata. Ko so ga našli, je bil tako pijan, da ni mogel govoriti. Mrliški oglada je uvel preiskavo. Obdolženi John Trupaj je član SNPJ.

Smrtna nesreča v rovu

Broughton, Pa. — Dne 27. decembra je bil ubit pri delu v premogovniku Frank Cvetan, star 57 let in doma iz Čelja pri Premu na Notranjskem. V Ameriki zapuščila dva brata.

Nesreča na cesti

Milwaukee. — Joe Goričar je bil težko pobil, ko se je zaletel vanj neki avto na W. Virginija cesti pred gostilno Rosie Puceljeve. Zdej leži v bolnišnici z zlomljenimi rebri in hudo rano na glavi.

Milwauški bolniki

Milwaukee. — John Ermenc, bivši državni poslanec in gl. nadzornik JSPZ Sloge, je bil zadnje dni odveden v okrajno bolnišnico zaradi neke akutne bolezni. Sledeče rojakinje so v domači zdravniški oskrbi: Ana Kolenc, Antonija Golob (West Allis), Annie Planovšek, Agnes Verbnik in miss Josephine Kramer.

NOVO POSLABŠANJE V ILLINOISKIH INDUSTRIJAH

(Nadaljevanje s 1. strani.)

Boljša "konjunkturna" vlada v podporo religioznega dela. Tajnik državne religiozne komisije poroča, da je bilo v novembru upošlenih pri religioznem delu preko 100,000 delavcev, točno 104,080, ki so prejeli skupaj \$2,857,078.03 plače, povprečno \$27.45 na mesec ali \$6.10 na teden.

Tega denarja sicer niso prejeli v gotovini, vsaj ne vsega, ampak tudi v obliki grocerij, premoga, obleke in podobno. Pri relifu jim dajo toliko zaslužiti, da je dosežen "budžet", nakar se ustavi delo za dotični čas. Koliko ur je treba delati za ta čas, komisija ne omenja. Je pa odvisno od kraja in poklica. V nekaterih okrajih je treba delati več časa, v drugih manj. Razlika je pa tudi v "budžetu", čeravno ne v želoce. Kjer so brezposelni dobro organizirani in stalno pritiskajo na religiozne oblasti, tam imajo večji "budžet".

To tudi pojasnjuje, zakaj se Illinois Workers Alliance, zveza brezposelnih, tako naglo razširja. Ima že nad 130,000 članov in postaja faktor, katerega tudi politiki ne morejo prezreti. Ta zveza si je postavila cilj pol milijona članov. Važen faktor v nji so socialisti, ki so njena vodilna sila.

Kanadski gozdarji izvojevali izboljšanje

Sioux Lookout, Ont. — Gozdarji pri Hermanson in Korpi lesni kompaniji se niso čisto nič zmenili za prisotnost bossov, ko so glasovali o zahtevah. Na stavki so bili šest tednov. Izvojevali so zvišanje plače, znižanje stroškov hrane, pravico do svojega gozdarskega odbora in 9 in pol ure dela, kar vključuje tudi čas, ki ga porabijo na potu. I.W.W.-ejevi so bili vodilni element v tej stavki.

Glasovi iz nasebin

Zanimive beležke iz raznih krajev

Kongres brezposelnih in drugo

Nanticoke, Pa. — Ko človek premišlja o bednem stanju delavstva, se mu čudno zdi, da je kaj takega mogoče. Izkoriščanje se vrši vsekrižem v kapitalistični družbi. Prišla je NRA, od katere nimajo delavci nobenih koristi, dočim veletgovci zanjejo mastne profite. Tudi mali trgovci imajo od nje dobiček, udarjeni so pa delavci in konzumentje. Cene življenjskim potrebščinam naraščajo, delavske mezde pa padajo. Obe strani zagovarjata kapitalistični sistem in se parit delavce, dasi tega večina ne more zapostiti. Vse prvi za čim večjim profitom in tega dejstva ne more nihče zanikati.

Upošleni delavci morajo podpirati brezposelne v kapitalistični družbi. Oni nosijo breme namesto tistih, ki žive od njih dela. Delavec je tepen, kamor se obrne, ker tava v temi in se ne zaveda svoje moči, ki je v močni organizaciji. Vprašanje je, kako dolgo bodo ameriški delavci sledili sleparjem in izkoriščevalcem. Pri tem se spomnim na besede 70-letnega moža, ki je na socialistični seji v Wilkes-Barru dejal, da je končno spoznal svojo zmoto in da bo odslej naprejal delal za uveljavljanje socialističnega programa. Vse svoje življenje je bil zvest republikanec, toda sedaj, ko je star in izžaran, ne more ničesar pokazati. Rekel je, da delavci ne smejo moledovati za svoje pravice, ker je to poniževalno ampak jih morajo zahtevati.

V kratkem se otvori zasedanje zveznega kongresa in na to se moramo delavci pripraviti. Na 5., 6. in 7. januarja se bo v Washingtonu vršil kongres brezposelnih, na katerem bo delavska masa po svojih zastopnikih zahtevala svoje pravice. Te vključujejo brezposelnostno zavarovanje in starostno pokojnino. Vse to bi morali delavci že imeti in bi tudi imeli, ako ne bi bili tako zaspani. Vse organizacije bi morale poslati delegate na ta kongres in predložiti zvezni odborci svoje zahteve. Na članstvo podpornih, strokovnih in političnih organizacij apeliram, naj pošljejo sposobne moške, da jih bodo zastopali v Washingtonu na omenjene dneve.

Podpora, ki jo dele brezposelnim v tem okrožju, je sramotno nizka, \$1.50 na teden. To je res pasja podpora, toda človek mora vzeti, kar mu dajo. Čas je torej, da se zdramimo in revoltiramo proti takemu zasmehovanju brezposelnih revežev.

Poročati moram žalostno novico o nesrečni smrti Antona Skubitz v Miners Millsu. On je bil uposlen pri Hudson Coal Co. in ko je šel 11. decembra na delo, se je pri vrtnanju luknji utruga s stopa skala ter ubila na mestu njega in dvajsetletnega rudarja ruske narodnosti. Pokojni Skubitz je bil značajan delavec in priljubljen med rojaki. Star je bil 43 let in doma iz fare Prežgaje pri Litiji in v Ameriki se je nahajal okrog 24 let. Tukaj zapuščila ženo in šest nedoraslih otrok. Za omenjeno družbo je delal 15 let. On ni bil član SNPJ, spadal pa je v društvo KSKJ v Forest Cityju, čigar člani so bili njegovi pogrebelci, med njimi Martin Muhitch, bivši župan. Pokopan je bil dne 14. decembra. Bilo je res žalostno ob pogrebu, ko je človek videl upano in žalostno ženo z majhnimi otroci, ki je izgubila moža. Pokojnik je imel vedno smeh na obrazu, čeprav ga je depresija težko udarila in je bil dolgo časa brez dela. Omenjena družba silno priganja delavce pri delu in garati morajo dolgo ure in vsled tega rudar ne more paziti na svojo varnost.

V Prosveti z dne 28. novembra sem čital angleški dopis br. Vratariča. Čudno se mi zdi, kakor more človek zagovarjati nekaj, kar je 1. 1928 pobijal. Takrat se je šlo za "Save the Union Committee" in Vratarič z njegovo grupo je deloval za narodno unijo pod praporom komunistične stranke. V njih vrste je bil potegnut tudi znani Powers Hapgood, ki se je boril proti Lewisovi mašini in korupciji od 1. 1922 naprej. Jaz sem se z njim seznanil 1. 1928 v Hanoverju, ko je agitiral za izvolitev Johna

Brophyja, bivšega predsednika drugega distrikta UMWA. Potem je sledil poraz za porazom, v kar so pripomogli člani omenjene grupe, med njimi Nick Borich, ki je danes desna roka v Lewisovi mašini. Da li Vratarič tudi cika na službo, mi ni znano, vem pa, da je bil izključen zaeno s T. Malonyjem, sedanjim predsednikom nove unije, iz UMWA za 15 let. Kako se more človek tako preleviti, mi ne gre v glavo. Ako bi on in Borich delala pri Glen Alden Coal Co., kjer se rudarji bore proti Lewisu, ne verjamem, da bi pisaril za UMWA. Franku svetujem, naj se ne bje po zobeh. Proti človeku, ki je prepričan komunist, socialist, klerikalec ali karkoli, nimam ničesar, toda ne dopadejo se mi ljudje, ki obračajo plašč po vetru.

Za novo vodstvo se ne okevam, ker je po mojem mnenju preveč reakcionarno, vendar pa pravila prvega nadkriljujejo pravila UMWA, ker tam ne more biti nihče diktator. Do združenja se ne bo prišlo, kajti v novi uniji je še mnogo volje in poguma. Neprilike pri Susquehanna Colliery med člani obeh unijs so bile v prid novi uniji. S tem seveda ni rečeno, da je bila zmaga popolna, ker vemo, da denar odločuje, dokler je masa zaspana. Čas je že, da pride do sloge in enotne fronte, da se porazi reakcionarje, katerih glavni cilj so mastne plače.

Henrik Pečarič, 447.

Delavski računi

Detroit, Mich. — Božični prazniki s kričečo bizniško reklamo so za nami. Po radiu, v cerkvah in drugod je grmelno in vršile so se različne ceremonije v prid vselebiznisu, da je imel več profita. Na dnevnem redu je bila organizirana fehtarija, da se nasiti lačne in zaslepi revno ljudstvo. Nabrali so milijone dolarjev, ampak revni delavci jih niso dobili, kar nam je znano iz prejšnjih izkušenj. Fehtanje se namreč izplača le za tiste, ki ga vrše. Na zemlji še ni miru in blago, stanja za delavske družine, ki žive v pomanjkanju. Tam so doma večna skrb, žalost in črni dnevi.

Lahko si mislimo, komu koristijo lepe besede in petje, ki jih slišimo o božičnih praznikih. Res je, da bi delavstvo lahko živelo mir in blagostanje, ako bi bilo bolj zavedno. Ob zaključku starega leta so na dnevnem redu računi korporacij, bank in vseh drugih profitarskih organizacij. Ti bodo pokazali, koliko bogastva so izprežali iz delavcev in kako je treba razdeliti plen. Kolikor večja je korporacija, toliko več dobička bo imela. V Detroitu je Ford na prvem mestu, za njim pa pridejo General Motors, Chrysler Co. in druge avtomobilne družbe. Vse bodo izkazovale velike profite, o tem smo lahko prepričani.

Delavci bodo lahko zaključili svoje račune in dobička prav gotovo ne bo. Ustvarjali so in kopičili bogastvo drugim, ki žive od njihovih žuljev. Profit bodo imeli tisti, ki niso delali, a žive v razkošju, dočim morajo delavci stradati in zmrzovati, čeprav so izkopali hribe premoga in nagrmadili živila.

Koliko časa bo to še trajalo? Skrajni čas je že, da se delavstvo zbudi in polasti sadov svojega dela, da bo potem lahko praznoval božične praznike v izobilju. Sedanji vladarji so potisnili delavce v revščino. Njih račun je le v tem, da so eno leto starejši. Kriza je še tu in obeta biti še hujša v prihodnjem letu. Brezposelnost je naša dividenda ob koncu leta, ampak če se bomo podali na delo, bomo lahko pokazali boljše račune ob koncu prihodnjega leta. Organizirajmo se neodstotno v strokovnih in političnih organizacijah, ker je le v teh naša rešitev.

Anton Jurca.

Razno iz Sharona

Sharon, Pa. — Božični prazniki so minili, nahajamo se v zadnjem tednu tega leta in gledamo z optimizmom v prihodnje leto in bodočnost. Res, težko je ubiti naš optimizem kljub vsem bitinam, katere redno prejemamo. Lahko smo hvaležni, da je tako. Kaj bi delavci prav za prav počeli, ko na vseh straneh vidijo razkošje in udobnosti bogatinov, če si ne bi nataknil svetlih očal in skozi nje gledali v bodočnost. Sploh pa smo Slovenci zelo dobrodušen narod, ker se zadovoljimo z malenkostmi in se hitro prilagodimo razmeram, ki nam jih čas prinese. Ob novem letu si bomo stiskali roke in voščili srečo prijateljem in znancom in le malokateri bo pomislil, da so taka voščila prazne fraze, ki jih ponavljamo leto za leto. Voščila in želje nam ne bodo prinesle blagostanja in sreče, ako ne bo trdega dela in požrtvovalnosti med delavci.

Dne 24. decembra je gospodinjki klub priredil dve igri in ob tej priliki je tudi Miklavž obdaril otroke. Slovenska igra je bila "Mož-gospodinja", ki je povzročila veliko smeha in aplavza, angleška pa "Santa Claus Substitute", ki je tudi žela veliko priznanja. Naše pevsko društvo Slavac je zapelo božično pesem, potem pa nas je predsednik tega društva prijetno presenetil, ko je naznanil, da društvo pokloni Slovenskemu domu kot božično darilo \$100. Lepa hvala društvu, sodelovalkam in udeležencem, ki so pripomogli k lepemu gmotnemu uspehu Slov. doma.

Poročilo Naceta Zlembergerja, ki smo ga čitali v Proletarcu in se nanaša na našo nasebino, nam ne ugaja. On piše, "da je Frank Kramar zelo inteligenten dečko in aktiven pri društvih, je tajnik Slov. doma in povedali so mi, da ako ne bi bilo njega v nasebini, bi dom prišel že v druge roke". Omenim naj, da sem Naceta srečala dvakrat v

svojem življenju, prvič pri sodruhu Snoju v Bridgeportu pred par leti, drugič pa nedavno, ko je bil na agitaciji za Proletarca v naši nasebini, toda nobenkrat ni naredil name vtisa, da bi mogel biti on človek, ki bi zapisal tako kolosalno nesmisel. Kdo je bil tisti, ki je dal Nacetu tako "zaneseljivo" poročilo, ne vem. Jaz sem delničarka Slov. doma in tudi aktivna, odkar je bil dom zgrajen 1. 1926, zato pa vem, da dom ni bil nikdar v nevarnosti, da pride v druge roke. V tem času smo tudi olepšali in izboljšali notranje prostore, kar je stalo lepo vsoto, ki pa je že plačana. Čudno se mi zdi, ker obvestitelj ni omenil Franka Stebljaja, stebra našega odbora, in drugih požrtvovalnih članov. Nace je morda mislil, da bo dvignil ugled F. K. v javnosti, s svojim poročilom pa je prav za prav povzročil razburjenje in nejevoljo med nami proti njemu in F. K. in to v času, ko imamo voliti odbor za prihodnje leto.

V Prosveti sem pred kratkim čitala poziv J. Cvelbarja, da bi spet postali aktivni v soc. klubu. Od takrat je preteklo precej časa, vendar klub še vedno spisanje pravičnega, kar pomeni, da je malo zanimanja. Vzrok je morda tudi v tem, ker smo preveč zaposleni z drugimi aktivnostmi. — Frances Gorence, 262.

Prazniki in voščila

Piney Fork, O. — Božični prazniki, ki pomenijo za proletarca brez strehe v največji zimi le trpljenje, so prišli in odšli. Človek, ki nima kruha in tople obleke, se jih ne more veseliti, zlasti ko vidi, da se bogata svojat šopiri pri obloženih mizah in se norčuje iz delavcev, od katerih žuljev živi v izobilju. Bogatini se norčujejo tudi iz tistega, ki se je rodil pred stoletji in učil, da se ne sme zatirati revežev in sirot, da je treba ljubiti bližnjega kakor samega sebe in naš bližnji je vsak človek.

Kristov namestnik, rimski papež, se ne zmeni za reveže, ki stradajo, čeprav so ustvarili ogromno bogastvo. Menda se celo strinja s tistimi, ki hočejo, da se reveže postreli in obesi. Papež in njegovi škofje ter duhovniki tudi blagoslovljajo orožje v vojnem času, toda masa je nezavedna in ne vidi, kaj se godi okrog nje. Še vedno klečeplazi in nosi denar v njegovo nikdar polno blagajno. Čas je že, da masa izpregleda in obrne hrbet diktatorjem, ki jo zatirajo.

Pri meni ne dela razlike petek ali svetek. Moj prijatelj J. Strajnar, ki je dober lovec, mi je prinesel zajca na kvaterni petek, katerega sem lepo pripravil in spekel, na božični dan sem pa skuhal domače kislo zelje, ki mi je šlo tudi v slast.

Prejel sem več voščil za božič in novo leto, toda ker nisem šel nikamor, nisem dobil kart, da bi jim voščila vrnil. Prosim torej vse, ki so mi pisali, da mi oprostijo in lepa hvala za voščila. Na tem mestu voščim vsem najboljše v prihodnjem letu, obenem pa priporočam, da čitajo Prosveto in Proletarca in ju naročijo, da bodo kmalu znali razločiti med resnico in lažjo.

Nace Zlemberger.

Poročilo zastopnika

Wheatland, Pa. — Najprej naj omenim, da se mi zdravje povoljno izboljšuje in to menda vsled tega, ker sem dobil toliko pozdravov in čestitk ob božiču kot nikoli prej. Vsak mi želi hitro okrevanje in tudi upam, da se bom v sredi ali proti koncu januarja vrnil med prijatelje in prijateljice. Čestitke sem prejel iz Johnstowna, Pittsburgha, Treveskina, Westmoreland in celo iz Auburna, Ill., od družine Homec. Br. upravnik mi tudi želi hitrega okrevanja in da bi dosegel starost sto let. Lepa hvala vsem. Če bom živel sto let, zagotavljam, da bo Prosveta dobila tri tisoč novih naročnikov.

Staro leto bo kmalu zatonilo in čitatelji Prosvete težko pričakujemo, kaj nam bo prineslo novo leto. V Pennsylvaniji si najbolj želimo, da bi Prosveta izhajala tudi ob sobotah. To gotovo želijo tudi rojaki in čitatelji Prosvete v drugih državah. Čitateljem Prosvete in Proletarca želim srečno novo leto in da bi Prosveta dobila veliko naročnikov in SNPJ dosti članov.

Anton Zidanek.

Lastniki nameravajo zaliti žlele rudnike

Stavkarji se ne zmenijo niti za to grožnjo ter trmasto vztrajajo v boju

Jackson, Cal. — (FP) — Dva-mesečna stavka v tukajšnjih zlatih rudnikih je prišla tako daleč, da so lastniki podkrepili prvotno grožnjo, da za stalno zaprejo rove, z novo grožnjo, da jih zalijejo. V nekaterih rudnikih se baje to že dogaja.

Stavkarji smatrajo vse skupaj za bluff. Zadnji dan ultimata rudarjem, naj se vrnejo na delo, češ, da potem ne bodo imeli več prilike, so stavkarji praznovali z masnim piketiranjem. Razen treh delavcev se ni nihče skušal vrniti, omenjeni trije pa so pojasnili, da so bili napačno informirani.

Bolj v skrbah so trgovci v stavkovnem okrožju. Boje se, da bi družbe res ne izvedle svojih groženj in pustile, da voda zalije rove. Opuščitev obratov bi bilo za trgovce usodno, ker bi bila uničena njih eksistenca. Delavska federacija zahteva, da jih prevzame država.

Lastniki teh famoznih zlatih rudnikov so tako trmasti, da so odklonili vsako vmešavanje vladnih organov za poravnanje spora. O priznanju unije, kar je glavna zahteva rudarjev, in o zvišanju plač nečejo nič slišati.

Stavkarjem je obljubil v imenu organiziranega delavstva v San Franciscu materialno pomoč Edward D. Vandeleur, predsednik tamonje centralne delavske unije in državne delavske federacije. Na shodu je stavkarjem povedal, da bo 85,000 unionistov prispevalo po dolarju, če potrebno, v njih stavkovni sklad. Vednost, da stoji organizirano delavstvo za njimi, jih je napravila še bolj odločne v svojem boju.

Vlada ne priznava radikalnih delavskih unij

Nacionalni pristaniščne inspekcije imajo protežirati konservativno mornarsko unijo

Bremerton, Wash. — (FP) — Mednarodna unija mornarjev je dobila dobrega zaveznika v direktorju vladnega biroja za plovbo in ladijsko inšpekcijo. Ta direktor je J. C. Weaver, ki je instruiral načelnike te službe v vseh pristaniščih, kakšno delavsko taktiko naj zasledujejo.

Pismo, ki je bilo prečitano na seji tukajšnjega kovinarskega sveta, se deloma glasi:

"V slučaju, da pride kje do vstaje ali stavke po instigaciji komunistov ali kakšni drugi nepriznani skupini, ignorirajte vse skupaj. Vi imate priznati International Seamen's Union in nuditi lastnikom ladij vso pomoč pri nastavljanju ameriških mornarjev."

Do zdaj ni še nobena unija dobila tako direktne opore v Washingtonu kakor mornarska, ki je del Ameriške delavske federacije. Vlada se menda boji, da bi je ne prekosila kakšna druga radikalna unija. Sploh je ta strah razviden iz Weaverjevega pisma.

Stavka kanadskih reliefnih delavcev

Zastavkalo je 1000 delavcev v 40 kempah proti črnolistanju tovarišev

Vancouver, Kanada. — V 40 reliefnih kempah, ki so pod upravo departmeta za narodno obrambo, je zastavkalo do tisoč reliefnih delavcev proti diskriminacijam in črnolistanju.

Stavka se je pričela v kempu v Victoriji, ko je vodstvo odločilo deputacijo, ki je prišla v urad s pritožbami. Obenem so bili vsi tudi črnolistani. Ko so o tem zvedeli delavci v drugih kempah, je nastala spontana stavka za odpravo črne liste v svrhu "discipline". Te kempe sličejo v precejšnji meri ameriškim kempam CCC. Razlika je v glavnem ta, da v teh kempah ne delajo le mladi brezposelci, ampak vsake starosti. Teh kemp je mnogo po vseh provincah in v glavnem gradijo ceste. Ustanovljene so bile pred par leti za pobijanje brezposelnosti.

Orožarne v New Yorku — pribežališča za brezdomce podnevi, kjer najdejo zavetje pred mrzlim vetrom. Ponoči pa morajo iskati kotička v "flohousih."

Vesti s Primorskega

slovenska fara dobila italijanskega kaplana

Postojna, novembra 1934. —

zahtevo fašističnih oblasti je zahtevali škofiji urad poslal v Ljubljano, ki je popolnoma slovenska fara, italijanskega kaplana. Fašistične oblasti so zahtevo podpirale s tem, da dokazuje potrebo italijanskega duhovnika za priseljene italijanske in druge Italijane.

Čok je po desetletnem zaporu konfiniran za 3 leta.

Trst, 6. decembra. — Stanko Čok je Lonjerja, ki je po prenehanju fašističnih oblasti je zahtevali škofiji urad poslal v Ljubljano, ki je popolnoma slovenska fara, italijanskega kaplana. Fašistične oblasti so zahtevo podpirale s tem, da dokazuje potrebo italijanskega duhovnika za priseljene italijanske in druge Italijane.

Sedaj pa je bil konfiniran za 3 leta. Medtem pa ni smel niti izstopiti iz mesta, da bi se od svojih sorodnikov poslovil.

Konfinacija je motivirana z begom, da nima kam iti. V Ljubljani pa je zadeva drugačna. Čok je namreč najprej vprašal sorodnike, ali bi bili pripravljeni ga sprejeti. Na povabilje odgovor so prišle oblasti z negativnim odgovorom. Zahteve so smele od njih, naj bi prevzeli odgovor, da ne bo Stanko Čok prešel prek meje. Ker takega odgovora niso mogli prevzeti, temveč, ker se s Stankom sploh ni mogli dogovoriti, je bil Stanko Čok konfiniran za dobo treh let. Kraj konfinacije ni še določen.

Nevarnost je velika, da bodo čisto postopali z vsemi obsojenimi, katerim je bila zadnja amnestija znižana kazni in ki bi bili v kratkem priti na svobodo. Tako izgleda v fašistični Italiji amnestija.

ance Bevk, dr. Pavlin, Bratuž, Abram aretirani in spuščeni. V noči od nedelje 18. nov. na nedelje 19. nov. so našli po meji Gorikem polno letakov z dalom kot simbolom in s pozivom na ljudstvo, naj malo potrpi vztraja, ker da pride kmalu na osvoboditev. Baje so širili letake motociklisti. Govori se o aeroplanih. Naslednji dan so aretirali v masah naše ljudi. Čok so med drugimi pridržali v več ur v zaporu, pisatelja dr. Vilma, Lojzeta Bratuža iz Gori in dr. Abrama iz Vupele na našu. Brata dr. Pavlina so držali celo dva dni.

V nedeljo 25. nov. so aretirali na Proseku 13 domačih fantov, čok, da so v neki gostilni na Proseku komemorirali blagopokojnega jugoslovanskega kralja.

V Prvačini so prepovedali taborjenje godbi nastopanje za do dve let, ker ni hotela svirati dan fašističnega pohoda na našu. 28. oktobra.

et proseških fantov aretirani zaradi slovenskega petja. Trst, 29. nov. 1934. — V zadnjih tednih našega lista smo objavili o velikih aretacijah in oboje našega ljudstva v Črni vrhu in okolici zaradi neke slovenske knjige. Danes smo zopet poročati o številnih aretacijah na Proseku. Dne 25. novembra je šlo nekaj fantov s Proseka in bližnje okolice v Vipavsko dolino. Tu so v vesele družbi prepevali slovenske narodne pesmi. Slišal jih je neki fašistični zagrizenosti ta naznanil na goriško kvesturo. Po obširnem poizvedovanju je policijskim oblastem posredoval imena fantov. Najprej so aretirali nekega fanta iz Prvačine in tako so odkrili še druge. Dne 25. novembra zjutraj je bila kvestura aretirala:

Čubica Milka, starega 25 let, kvenega pevovodjo pri Sv. Petru; Skabarja Josipa, 29 let, mehanika; Gurlana Karla, 32 let, vrtnarja; Miliča Alojza, 23 let, mizarja; Miliča Antona, 25 let, posestnika; Lukšo Franca, 27 let, brivca; Pirjeveca Karla, 27 let, mehanika; Bukayca Viktora, 27 let, zidarja, vsi iz Proseka. Regenta Joska, 32 let, posestnika iz Kostovljeva.

onim fantom iz Barkovelj, katerega ime ne vemo, so obsojili izvršile deset aretacij. Starost fantov so v velikih letih za njihovo usodo in v važno silno razburjenje, če so vseh mogočih presenečenosti. Boje se za usodo aretirancev tem bolj, ker tudi ne bodo ostali delj časa v ječi, da jim tudi kratkotrajna pusti nepozabne posledice.

Dva vozova ulične železnice sta tresčila skupaj v Los Angelesu in sbeški motornik ter 12 pasničarjev je bilo ranjenih. Te nesreče so zelo pogoste v tem mestu, odkar traja stavka motoristov in sprevodnikov.

Če jim naprtijo proces, pa bo gotovo v marsikateri hiši zapel boben za stroške in kazni.

Teror v Črni vrhu se nadaljuje. Postojna, 2. dec. — Poročali smo že obširno o številnih aretacijah, ki se vrše v obsejnim pasu že ves pretekli mesec. Mislili smo, da je s tem konec našilja in da bo dano vsem aretirancem zadoščenje s tem, da jih bodo spustili iz ječi. Toda naše želje se niso izpolnile. Kmalu po 20. novembru so sledila nova nasilja.

Dne 28. novembra so pozvali brzojavno v Gorico ženo že aretirane Rudolfa Karla iz Lomov. Pozvali so jo, da naj pride v Gorico v zadevi svojega moža. Nazaj domov pa se ni vrnila. Med potjo so ji napovedali aretacijo in jo odvedli v zapore. Brzojavko ji je poslala policija sama. Pet otrok Rudolfa, starih od 6 mesecev do 5 let je ostalo tako čisto brez varstva, brez očeta in matere.

Za Rudolfovo ženo so aretirali kmalu Tomica Maksa in Tratinika Franca, bivšega šolskega upravitelja. Opolnoči so prišli po Jakoba Hladnika iz Lomov in čevljarja Kavčiča Maksa iz Zadloga. Viktor Rudolf, bivši poštni upravitelj, ki je bil že aretirani in izpuščen, je bil ponovno odveden v zapore.

Zopet aretacija zaradi Arnaldovega drevesca!

Sempas, 29. nov. 1934. — Se ti isto noč, ko se je raznesla po naši deželi vest o marsejski tragediji, sta zaplapolali na Arnaldovem drevesu črna in jugoslovanska zastava. Ogorčenje oblasti je bilo strašno. Zmisliti so si morali posebno maskevanje. Druga dne so, po obsejnih preiskavah in aretacijah, sneli fašisti zastavi in ju vrgli na cesto. Tako je morala šolska mladina, večinoma slovenska, s par italijanskimi priseljenci, teptati ti dve zastavi. Toda to ni ostalo nenačakovano. Še predno se je obrnila noč, ni bilo o Arnaldovem drevesu ne duha ne sluha. Iz zemlje je štrlel le še izriti stor, a okoli njega posekano deblo in polomljeno vejčje. Svojemu ogorčenju fašisti niso mogli najti izhoda. Vas je zgedala, kot v času vojne, pusta in prazna. Po cestah so krožili gor in dol uniformiranci, ljudje pa so se raje držali doma in niso šli med aršene. Aretirali so mnogo domaćinov, a obdržali so jih le nekaj. So to večinoma fantje, ki jih ob vseh takih prilikah polovijo in pozaprejo. Toda tudi ti so izkazali svojo neprizadetost. Ljudstvo je odgovorilo na izzivanje in povedalo s tem bolj kot jasno, da ta zemlja ne bo nikoli dopustila, da bi na njej rasla Arnaldova drevesa in tudi ne oni, ki jih sadijo.

Tri aretacije

Gorica, novembra 1934. — Pred dvema tednoma so politične oblasti aretirale gostilničarja Mira Princa iz Vipavske doline in dva njegova oskrbnika. Omenjeni gostilničar je imel dva hlapca, katerim je odpovedal službo. Iz maskevanja sta gospodarju poškovala vinograd ter nesla razne neresnične vesti na nos gorški kvesturi. Hitro na to so bili omenjeni trije aretirani. Oskrbnika so takoj izpustili, a gostilničar je še sedaj zaprt. Aretirali so potem še hlapca, ker sta poškovala trte. Upa se, da bo gostilničar kmalu izpuščen.

Antifašistični letaki po Vipavskem in Brdih

Trst, 2. dec. 1934. — Dne 18. novembra t. l. zvečer je bila vsa Vipavska dolina in dalje v Brdih posuta z letaki, ki so pozivali ljudstvo k zadnjemu in največjemu odporu proti fašizmu. Ceste in pota so bila naravnost posuta s njimi tako, da so sicer izvrstno organizirani raznovrstni policijski organi z veliko muko zabrisali sled za njimi. S tem v zvezi so bile tudi številne aretacije v krajih, kjer so bili raztreseni letaki, dalje nižje na Krasu ter tudi v Gorici.

"Parla italiano perche qui ti portano ferrovie italiane!"

Reka, decembra 1934. — V nedeljo dne 25. novembra sta se dva dijaka peljala z vlakom iz Reke domov. Fanta sta se mirno razgovarjala seveda v slovenski. Mimo je prišel sprevodnik, zavpil nad dijakoma in prisilil enemu krepko klofuto rekoč: "Parla italiano, perche qui ti portano ferrovie italiane!" (govori italijanski, ker tu se voziš v italijanskem vlakcu). Naš otrok, naš dijak ne bi smel govoriti v materinem jeziku zato, ker se vozi v italijanskem vlakcu! Postopajo li sprevodniki italijanskih vlakov tudi s tuji na ta način, zlasti z letoviščarji, ki prihajajo v Liburnijo?

Dosedanji razvoj fašizma

Eksperimenti na gospodarskem in socialnem polju. — Tudi sedanja "korporacijska faza" je le prehodna

O fašizmu kot nekem "novem gospodarskem, socialnem in državnem redu!" se v Italiji sami mnogo piše. Vendar si človek, ki hoče črpati svoje znanje o njem pri viru samem, ne more biti zlahka na jasnem, kaj prav za prav fašizem fašistom pomeni. V obširni fašistični literaturi nalezimo v tem pogledu na tako različna in v bistvu samem si nasprotujoča mnenja, da bi se na tej podlagi kvečkemu lahko spustili v polemiko s posameznimi avtorji, ne mogli bi pa dovolj izčrpno podati slike o fašizmu, kakor si jo fašizem sam predstavlja. Bottai, bivši državni podtajnik v korporacijskem ministertvu, ki velja za najboljšega poznavalca fašističnega korporacijskega sistema, ugotavlja v svoji priznani knjigi: "Korporacijski sistem in korporacijsko pravo," da je "v labirintu vseh teh mogočih teorij" kakršenkoli poskus doktrinarne konstrukcije fašističnega sistema "enostavno nemogoč." In Augusto de Marsanich, tudi eden izmed priznanih ideologov korporacijskega sistema, prihaja v nekem svojem sestavku o značaju in nalogah korporacij do podobnega zaključka, ko pravi, da "ni noben fašist danes v stanu podati definicije, določiti aksiomov in sestavin korporacijskega gospodarstva." In tu moramo poudariti, da ne gre morda za pojmovno opredelitve v nekem abstraktnem programu, ki ga ni, ampak za enostavno interpretacijo, razčlenbo in sistematično ureditev podanega, obstoječega, "po eksperimentih preizkušenega."

Kljub vsem tem neskladnostim in negotovostim, ki nam jih nudijo ti direktni viri, pa lahko vendarle nekaj ugotovimo: Fašizem, kakor se nam kaže v svojem postopnem razvoju od leta 1922 do danes, nima na sebi nič znanstvenega, nič dogmatičnega, nič v naprej preračunane; operira samo z — eksperimentom, potem katerega se šele skuša dokopati do znanstvene formulacije. Zato govorijo fašistični avtorji o "fašistični doktrini" le v toliko, v kolikor imajo pred očmi že — uspele poskuse, a se previdno izogibajo temu nazivu, ko pišejo o nadaljnjih smotrih fašizma. Mussolini sam se v svojih govorih dotika fašistične "doktrine" in z njo zvezanosti teoretičnih problemov le na stvarni podlagi svojih že upeljanih eksperimentov. Zato se prav nič ne čudimo besedam, ki jih je zapisal glede pravkar uvedene korporacijskega principa v italijanskem gospodarstvu že omenjeni Marsanich, ki pravi, da "predpostavka korporacijskega gospodarstva ni znanstven princip, ampak zgodovinsko dejstvo: fašistična revolucija." In iz tega izvaja za nas, ki si hočemo biti o fašizmu v teoriji in praksi najprej iz direktnih virov povsem na jasnem, presenetljiv zaključek: "Če bi pristali klasične in čiste ekonomije zahtevali od fašizma matematično podatost korporacijskih ekonomskih principov, mislim, da bi morali odgovoriti: Ni mogoča."

V opravičilo te notranje praz-

nine se fašistični avtorji kaj radi izmikajo z dolgovaznim otepanjem o "dinamičnosti" in "revolucionarnosti" fašizma, ki da prehaja iz faze v fazo v neki doledni razvojni liniji navzgor, dokle ne vzraste — brez nepotrebnih predhodnih utesnitve v ozkih mejah okornih teorij — oni "ordo novus," ki bo novi dobi dal naziv "fašistične ere."

Zaenkrat se je fašizem v tej svoji poti navzgor dokopal šele do druge, t. j. "korporacijske faze," ki naj bi bila nadaljevanje prve, t. j. "sindikalne" in obenem zveza te s tretjo, morda zadnjo: "ustavno fazo." Dočim je fašizem v prvi, sindikalni fazi, ki je trajala polnih 12 let, izvedel v bistvu le nekako grupacijo vseh poedincev po profesionalnih kategorijah v okviru juridično priznanih sindikatov, ki tvorijo ločena zastopstva delavcev in delodajalcev vsake posamezne kategorije, omejujoč pri tem drž. interventu zgolj na pravno ureditev delovnih sporov potom posebnih splošnih norm (temeljni zakon te faze je zakon z dne 8. aprila 1926), naj bi v svoji drugi, sedanji korporacijski fazi, prišli do polne veljave tudi fašistični ekonomski in socialni principi. Fašistični avtorji imenujejo za to fazo tudi "socialno fazo fašistične revolucije." Zanimivo je, da se je fašizem za to fazo svojega razvoja odločil šele po 12. letih svojega obstoja, dasi je svojo socialno revolucijo Mussolini zanaoval — po trditvi fašistov — že l. 1919. V resnici pa je "vodja" o potrebi socialnih reform v smislu sedanje korporacijskega sistema prvič spregovoril šele 14. novembra 1933 pred državnim korporacijskim svetom v Rimu, ko je dejal, da more biti revolucija "le tedaj v resnici velika in da more zapustiti globok vtis narodovega življenja v zgodovini le, če je socialna!"

Sele po tej Mussolinijevi napovedi je prišlo do prvega "korporacijskega" poskusa v Italiji, t. j. do uvedbe in sestave 22 korporacij, ki naj v 22 odgovarjajočih produkcijskih sektorjih predstavljajo idealne "vrhovne regulatorje" italijanskega gospodarstva. Potom izvedbe te korporacijske organizacije ima vsaka večja produkcijska branža svojo posebno korporacijo, svoj poseben vrhovni svet, ki naj ne bo samo regulator čim uspešnejše produkcije, ampak obenem, po svoji tipični notranji strukturi, najboljša jamstvo socialne pravičnosti in odnosih med delavci in delodajalci, med delom in kapitalom.

Z vpeljavo korporacijskega sistema je fašizem začel svoj socialni eksperiment. Po štirih letih kolebanja (1922-1926) se je odločil za izvedbo sindikalne organizacije, po osmih letih sindikalnega eksperimentiranja (1926-1934) pa je previdno stopil v "korporacijsko" fazo, ki ji seveda danes še ni mogoče predvideti trajanja. Gotovo pa je, da bo fašizem, v tej fazi, ki naj dokaže silo fašistične ekonomske doktrine, še opreznější kakor v prvi. Fašistični komentariji so polni previdnih opazk glede nadaljnje razvoja. Tako pravi n. pr. Marsanich v svojih opombah h korporacijski fazi fašizma: "Prvi koraki korporacij bodo nedvomno previdni in počasni, kakršna pač morajo biti dejanja vsakega novega organizma, ki stopa v življenje, in kakor je to v navadi pri fašizmu, ki se je vedno pomikal naprej v fazah, premišljeno in postopoma..."

Fašizem je stopil tedaj v fazo svoje najtežje preizkušnje. Zaveda se sam, da o "fašistični eri" ne more biti govora, dokler se mu ta socialni eksperiment, na katerega polaga vse svoje up, ne posreči. Sele potem mu bo mogoče vstopiti v tretjo, ustavno fazo svojega razvoja, da tudi formalno za vselej odpravi sedanjo "anahronistično ustavo" iz l. 1848 in tako svoj novi red sankcionira z novo ustavo.

A ta faza je še zelo, zelo daleč. Potreben je prejšnji uspeh korporacijskega eksperimenta. Ves dosedanjí previdni razvoj fašizma nam pač najboljšje kaže, da se bo fašizem tudi v bodoče že sto- in stokrat premislil preden se bo lotil — ustavnega eksperimenta.

Le v luči tega sumaričnega prikaza razvojnje linije fašizma

nam je mogoče z umevanjem slediti posameznim fašističnim reformam, katerih vsaka ima v tem okviru svoje povsem določeno mesto. — Dr. B. V. v Jutru.

RAZNE VESTI

Tony Sender govori v Pittsburghu

Pittsburgh. — Osrednja januarja zvečer bo tukaj govorila nemška socialistka Tony Sender, ki je prišla v Ameriko na govorniško turo. Shod priredi socialistična stranka v Schenly High School avditoriju na Bigelow Blvd. in Center Ave.

Miss Sender je bila do Hitlerjevega prihoda na vlado državna poslanka. Po pobegu iz Nemčije jo je nacistični režim razdržavljal. Po poklicu je tudi žurnalistka. Na govorniški turi je bila že prej v Ameriki. Govorila bo v raznih mestih pod avspicijo socialistične stranke.

Tujezemski poročevalci vidijo konec tiskovne svobode

New York. — Glasilo inozemskih poročevalcev v Ameriki, The Foreign Press, vidi, da bo v prihodnji vojni svoboda tiska postala prva žrtve. To sklepa iz odkritij senatne municijske preiskave in še bolj pa iz načrta vojnega departamenta.

Po tem načrtu bi ves tisk takoj ob napovedi prišel pod vladno cenzuro. Cenzorja bi nastavljal predsednik Združenih držav. Njegova naloga bi bila sicer "koordiniranje" kovačnic javnega mnenja, ampak faktično bi pomenilo cenzuro.

Obnoveitev kampanje med kovinarji

Pittsburgh, Pa. — Jeklarska unija Amalgamated Association bo pričela z novo kampanjo za organiziranje industrije. Načrt je bil narejen po konferenci s predsednikom Ameriške delavske federacije Greenom. Kampanja bo bazirana na principu industrijskega unionizma.

Med jeklarskimi delavci je ugasnil ogenj zadnje poletje po znanih pripravah za veliko stavko. Takrat je bila v teku tudi živahna kampanja za organiziranje, potem je pa v pretežni večini vse skupaj umrlo.

Vest o novem "krvavem čiščenju" v Nemčiji

Saarbrücken, Posaarje, 29. dec. — Tukajšnji protinacijski listi so objavili vest, da je bilo v zadnjih dveh tednih 1000 oseb aretiranih in sto ustrelenih v Nemčiji. Eksekucije so bile izvršene tajno. Protinacijski elementi v Posaarju izrabljajo to vest — keru v Berlinu ogorčeno zanikajo — v plebiscitni kampanji za odcep Posaarja od Nemčije.

Študentje za protivojno stavko

St. Louis, Mo. — Na tukajšnji konferenci National Student Alliance, ki je pod komunističnim vodstvom, so se delegate izrekli za mednarodno študentsko protivojno in antifašistično stavko, ki je napovedana za prihodnjega 5. aprila. Konferenca se je udeležilo 70 zastopnikov iz 17 držav. Sklenila je tudi poizveti kampanjo proti redukcijam aropriacij za šolstvo.

Mesto Butte nima kredita

Butte, Mont. — Pri gasolin-skih postajah ima to mesto toliko kredita, da požarni vozovi lahko napolnejo tanke le takrat, kadar imajo denar za gasolin. Iz finančne zadrege bi si lahko pomagalo, oziroma bi ne bilo v nji, če bi na primer obratovali javne naprave, elektriko in plin, je mnenje mnogih kritikov sedanje administracije.

Nov termin čikaškega delavskega kolegija

Chicago. — Zimski tečaj Chicago Labor Collega se prične 7. januarja in bo trajal 10 tednov. Učni tečajni so ob večerih. Vplnina je en dolar. Učni predmeti so o delavski zgodovini, delavskih problemih, govorništvu, združništvu, ekonomiji, žurnalizmu, literaturi in vedi. Solo vzdržujejo razne unije, društva in socialistična stranka, na iniciativo katere je bila ustanovljena.

Najzanesljivejše dnevne delavske vesti so v dnevniku "Prosveti." Ali jih čitate vsak dan?

Dva vozova ulične železnice sta tresčila skupaj v Los Angelesu in sbeški motornik ter 12 pasničarjev je bilo ranjenih. Te nesreče so zelo pogoste v tem mestu, odkar traja stavka motoristov in sprevodnikov.

Emile Zola:

GERMINAL

POSLOVENIL ALFONZ GSPAN

Zunaj je Stefan za trenotek krenil zamišljen po cesti. Najrazličnejše misli so mu brnele po glavi. Toda začutil je čisti zrak in široko nebo, pa se je globoko oddahnil. Sonce je slavnostno vzhajalo na obzorju, po vsej planjavi se je zbuja la radost. Zlat val je lil od vzhoda proti zahodu nad neizmerno ravnino. Ta toplota življenja se je razprostirala, se širila kot mladostno drhtenje, v katerem so trepetali vzdihli zemlje, petje ptic, vse šumenje voda in gozdov. Lepo je živeti; stari svet je hotel preživeti še eno pomlad.

Poln tega upanja je Stefan opočasnili korak, oči so mu uhajale na desno in na levo v to veselje novega letnega časa. Premišljal je samega sebe, čutil se je močnega, dozorelega po tridih preizkušnjah na dnu rudnika. Vzgoja je bila zaključena, odhajal je oborožen kot preizkušen vojak revolucije, ki je napovedal vojno družbi, katero je spoznal in preklinjal. Veselje, da se bo pridružil Pluchartu, da bo voditelj kakor Pluchart, mu je našepetavalo govore in izbiral je ganje že besede. Izmišljal si je, da bi razširil svoj program; meščanska prefinjenost, ki ga je bila dvignila iz svojega razreda, ga je navdajala še z večjo mržnjo do meščanov. Občutil je potrebo, da bi dvignil delavce, katerih duh po revščini ga je zdaj motil, k slavi, jih prikazal kot edino veličino, edine ljudi, ki ne morejo grešiti, kot edine plemenitaste, edino moč, ki človeštvo lahko prekal. Že se je videl, kako stoji na govorniški tribuni in slavi zmagovalce ob enem z ljudstvom, če ga ljudstvo ne bo prej požrlo.

Visoko nad sabo je zaslišal škrlanca in pogledal v nebo. Rdeči oblaki, zadnje nočne meglice so se otapljale v čisti sinjini; in prikazali sta se mu nerazločni podobi Suvarina in Raseneurja. Kakopak, da se je moralo vse skazit, če se je vsakdo puli za oblast. Tako je ta čudovita Internacionala, ki naj bi prenovila svet, slabotno izgorela svoj smoter, ko se je njena strašna vojska razcepila, se razdrobila zaradi notranjih bojov. Darwin mora imeti tedaj prav, svet bo le ena sama vojna, močnejši bodo požirali slabejše zaradi lepote in ohranitve vrste? To vprašanje ga je vznemirjalo, četudi ga je reševal kot človek, ki je zadovoljen s svojim znanjem. Ena misel pa mu je razpršila dvome; veselil se je, da se bo prvokrat, ko bo govoril, spet lotil nekdanje razlage svoje teorije. Če mora biti res kak razred žrtve, čemu ne bi žilavo, še mlado ljudstvo požrlo meščanstva, ki se je izživilo v nasladih? Nova kri bo ustvarila novo družbo. In v tem pričakovanju barbarskega navala, ki bo prepredil stare, razpadajoče narode, je vstajala spet njegova trdna vera v skorajšnjo, resnično delavsko revolucijo, katere požar bo zanetil konec stoletja s tem škrlatom vzhajajočega solnca, ki ga je gledal, krvavečega na nebesu.

Venomer je korakal, sanjaril in udarjal s svojo drenovo gorjačo po kamenčkih na cesti; in ko se je oziral okrog, se je razgledoval po krajih iz pokrajine. Prav pri Fourche-aux-Boeufsu se je spomnil, kako je prevzel poveljstvo nad drhaljo tisto jutro, ko so opustošili rudnike. Danes se spet nadaljuje živinsko, smrtonosno, slabo plačano delo. Zdelo se mu je, da sliči tu pod zemljo, sedem sto metrov globoko, zamolke, enakomerne, neprenehne udarce: bili so tovariši, ki jih je videl, kako so se spustili v jamo, črni tovariši, ki kopljejo s svojimi zatajeno besnostjo. Res je sicer, da so bili premagani, da so izgubili denar in mrtvece, toda Pariz ne bo pozabil strelav v Voreuxju, tudi cesarstvo bo izkrevavelo zaradi te nezakeljive rane; in če gre gospodarska kriza h kraju, če se tovarne po vrsti spet obnavljajo, traja vojna napoved kljub temu še dalje in je mir posled nemogoč. Premogariji so se prešteli, preizkusili so svoje moči, s svojim krikom po pravici so pretresli delavce vse Francije. Njihov poraz torej ni nikogar pomiril; montsouljske meščane je po njihovi zmagi obhajala skrivna

bojazn, kaj se bo zgodilo po stavki, in ozirali so se nazaj, če jim v tem velikem zatijšu ni kljub temu napočela neizbežna zadnja ura. Vedeli so, da se bo revolucija neprestano porajala, morda jutri s splošno stavko, v slogi vseh delavcev, ki bodo imeli pomožne sklade, da bodo lahko izdržali mesece in mesece ter imeli svoj kruh. To pot so se le malo obregnili ob družbo, ki je v razvalinah, pa so že zaslišali prasket pod nogami, zdaj pa so slutili, da se bližajo drugi potresi, čisto drugačni, dokler se staro poslopje ne omaje, ne pogrezne in ne zdrvi v prepad kakor Voreux.

Stefan je zavil na levo po joiselleski cesti. Spominjal se je, kako je preprečil, da ni truma navalila na Gaston-Marie. V daljavi je videl dvigalne odre mnogih rudnikov, na desni Mirou, Madeleine in Crevecoeur, drugega poleg drugega. Povsod je brnelo delo, udarci kram-pov, ki se mu je zdelo, da jih sliši, so zdaj zveneli od enega konca planjave do drugega. Udar, spet udar, sami udari pod polji, pod cestami, pod vami, ki so se smejale v solnce: vse samo mračno delo v podzemeljski kaznilnici, ki jo tako stiska ogromna gmota skal, da je človek šele potem, ko je vedel, da so spodaj ljudje, razločil globoki bolesten vzdih. In zdaj je premišljal, da nasilje morda ne pospešuje dogodkov. Porezane vrvi, raztrti tiri, razbite svetilke, kako je bilo vse to odveč. Ali je bilo vredno, da je truma treh tisočev ljudi drvela iz kraja v kraj in pustošila? Nerazločno je zasutlil, da bi mogla biti zakonitost nekega dne še strahovitejša. Razum je zorel, zavrgel je črt svojih norih let. Da, Maheujka je po svoji zdravi razsodnosti prav dejala — in to bi bil potem učinek —: morali bi se mirno zbrati, se spoznati, se združiti v strokovne zveze, kolikor dopuščajo to postave; ko bi pa čutili, da so močni, ko bi stal milijon delavcev proti nekaj tisočem postopacem, prevzeti oblast in zagospodovati. O, kako lepa zmaga resnice in pravice bi to bila! Pri tej priči bi potem poginil bog, ta nekazni idol, potuhnjeno ždeč, skrit v svojem tabernaklju, v daljnem, neznanem kraju, ki ga pitajo ti siromaki s svojim mesom, ne da bi ga bili kdaj videli.

Stefan je zapustil vandamsko cesto in krenil na glavno. Na desnici je zagledal Montsou, ki se je spuščal navzdol ter izginjal. Pred seboj je imel v razvalinah Voreux, to prekleto jamo, ki so tri sesalke brez prestanka črpale iz nje vodo. Na obzorju so se potem videli še drugi rudniki: Victoire, Saint-Thomas, Feutry-Cantel, a proti severu se je iz vzpetih stolpov, plavžev in peči za koks dvigal dim v prozorni jutrnji zrak. Če ni hotel zamuditi vlaka ob osmih, je moral pohiteti, ker je imel še šest kilometrov hoda.

In pod njegovimi nogami so neprestano padali globoki, uporni udarci kram-pov. Vsi njegovi tovariši so bili tod spodaj, in slišal jih je, kako gredo pri vsakem koraku za njim. Kaj ne sope pod to njivo repe Maheujka z zlomljenim hrtenico tako hripavo, zraven pa brni ventilator? Na levi, na desni, tu in tam, povsod se mu je zdelo, da sliši tudi druge: pod žitom, pod živimi mejami, pod mladim drevjem. Na jasnem nebu je sijalo solnce v svoji slavi in grelo plodno zemljo. Iz hranjive prsti je vrelo življenje, popki so se odpirali v zelene liste, polja so drhtela v valovanju trav. Na vseh straneh so se napenjale zrna, se večala, predirala planjavo v hrepenenju po toploti in svetlobi. Pretakali so se sokovi, sušljaje so prekipevali, kilitje je odmevalo kakor en sam glasen poljub. Še in še, razločneje in razločneje, kakor da so že čisto blizu površine, so tovariši udarjali. Pod plamtečimi žarki solnca, v tem jutru, kipečem od mladosti, je postalo to trkanje plod, ki ga je poljana zanosila pod srcem. Rasli so ljudje, črna vojska maselčevalcev, ki je počasi kilitja v teh brazdah in zorela za žetev prihodnjega stoletja. In kmalu, kmalu bo to njeno kilitje razneslo zemljo.

Konec.

Marjan Telatko:

DOBRI LJUDJE

Bolan sem, hudo bolan. Od danes? Ne! Zmeraj je tako z menoj. Občutim to po udarcih stopal: hitim z neenakim tempom. Hoče se mi ljudi; njihove bližine, njihove govorice. Poleg njih sem — bežim od njih. Zaprni so mi. Sebični! V glavi, skozi žile pritiska ena misel. Vedno ista. Kljuje v možgane, kljuje ko detelj ob steblo: Moraš govoriti resnico.

— Da, moram govoriti resnico, odgovarjam sam sebi.

In spet, tiho ko v odjek si ponavljam:

— Moram govoriti resnico.

— A ljudje, kaj bodo rekli ljudje na to? Odziva se v meni, globoko iz dna.

Vržem jim v obraz svojo staro frazo: človek lahko pove resnico, pa vseeno ohrani celo kožo če mu gre za to ...

Vržem jim staro frazo.

Bolan sem.

V težkem, soparnem, ko jekleno razbeljenem poletnem popoldnevu se zaustavim pred glavni vrati ogromne tovarne. Ča-

kam na znak sirene. Sirena ... hm ... sirena, rekel je nekdo, pomeni za nekatere le odrejen čas: šest, dvanajst, pet in tako dalje, a za mnoge pomeni življenje, življenje in v njej je gorek smisel življenja.

Slonim ob brzojavnem drogu in pozorno strdim v prostor pred seboj. V zraku trepeta prah. Bližji se v soncu. Pohlepnost ga srčem v se, vse bolj. Pripravljam sebi konec, vem. Naj bo!

Čakam, da zabrlizga tovarniška sirena.

E, ... to je ona. Zdaj. Dolgo in zateglo. Še enkrat. Daleč, daleč pluje njen zvok. Zastal je človek na polju. Dvignil je motiko, da vseka. Pove mu zvok, pove:

— Dvanajst je zdaj, končaj. In vrže proč motiko.

Dalje. Zaustavlja človeka pri delu: tukaj, tam, povsod znak sirene deistuje in kliče:

— To je dvanajst. Končajte! In odhaja. Eden za drugim. Počasi. Utrujeni. Umazani od saja; diše po strojnem olju. Vsi. Vdihavam, požiram vonj strojnega olja. Omamlja me. Zanaša.

Tisti, ki je šel zdaj mimo, mi

je nekam poznan? Kdo neki je? Aha, se ga že spominjam. Bil sem še skoraj otrok, ko je stanoval v naši sosesčini. Večkrat je pravil moji gospodnji in se hvalil, kako on in njegovi tovariši iz delavnice, dobivajo pri delu mleko.

Vsi iz plinarne, kalilnice, niklarnice in tako dalje.

A moja gospodinja se je samo čudila in križala:

— Dobri ljudje, dajejo vam celo mleko, dobri ljudje ...

Se njegov sinček se je igrajoč med otroci "hlapeč" navduševal in ponašal z očetom:

— Ko porastem, boš šel z atekom, da delam v tovarni in bom pil vedno mleko. Jaz ga imam tako rad, toda moja mama pravi, da je predrag za nas in da nimamo denarja, da bi si ga kupili. Zakaj? Ali ga imate vi, se je obrnil z otroško naivnostjo do mene.

Jaz, jaz, sem ga pil kadarkoli in kolikor sem htel. Tudi nocoj sem ga imel za "večerno žej", pa sem ga razlil. Čemu? Ne vem. Toda potem sem občutil neko prijetno ugodje, užitek, slast, da sam sebe trpinčim.

A njegov stari oče, tisti starac s čudno dolgim vratom, močno iztrčelo jabolčico in modrih usten, je pred dobrim letom, tako blebetajo ženske iz naše ulice, težko obel. Bluje strnjeno kri, se govori.

— Pa so mu dajali mleka ... dobri ljudje ...

Mar tale fante, ki vleče za sabo pohabljenogo nogo, tudi dela v tovarni? — pobaram najbližjega delavca.

— Hm ... napenjam spomin. To je sin nekega cigana. Da, zdaj mi je vse popolnoma jasno. Njegov oče se je nedavno tega ponesrečil pri delu in kmalu nato umrl.

— In zato je dobila njegova žena masno odškodnino, so regljale opraviljivke po ulicah.

— Dobri ljudje, štejejo celo odškodnino, dobri ljudje, sem čul iz njihovih ust.

A njegov sin, majhen in ubog, ki komaj vleče bergljo in pohabljenogo nogo, dela tudi ...

— Dobri ljudje, celo sina so zaposlili, dobri ljudje ...

Mimo se vlečejo postave: črne, utrjene in upogljene. Deset-nije. Stotnije. Tisoči ... Odhajajo. V glavi se mi je začelo temniti. Strojno olje me omamlja, zanaša ...

Nekdo se mi bliža. Pogledam. O, pa to je moj tovariš iz dijaških let. In že pripoveduje, toži:

— Končal sem obrtno šolo. Dobil sem sprva plačo 40 dinarjev na dan, pa so mi jo kmalu znižali na 35, danes imam še 30. Sestra, mati in jaz se mučimo in komaj izhajamo. Toda živeti moramo.

— Da, da ... Mora se živeti, pritrjujem potro. A mislim si: potrpežljivo podnašanje nasilja ne pomeni že priznanja pravice. Zakaj tako mislim? Od kod to? E, jaz vedno kaj takega premišljudem. In govorim. Glasno razkladam:

— Ti imaš 30. Tisti 25, oni drugi 20. Je tako. Za vsakega skrb, kaj ne? Vsakemu dajo kruh, je res?

— Imaš prav, kima tovariš. — Dobri ljudje. Kaj bi mi bili brez njih. Dobri ljudje, dobri ljudje. —

Bežim od njega. Bežim dalje, proč od tod ... Moja stara bolezen, moja stara bolezen: govori resnico.

V glavi mi neprekidno udarja, zveni:

Govori resnico ... govori resnico.

Dobri ljudje ... dobri ljudje ...

Znanost o materiji

Fizikalna odkritja zadnjih dveh let

Fizikalna znanost se bavi v zadnjih dveh desetletjih v glavnem z raziskovanjem materije. Menila je, da je odkrila njeni zadnji sestavini: električni pozitivni proton, ki mu je teža skoraj enaka teži vodikovega atoma, in negativni elektron. Atome posameznih prvin, ki so jih smatrali še ob začetku našega stoletja za zadnje, nedeljive delce materije, so si predstavljali tako zgrajene kakor naše osončje. Središče atoma, njegovo sonce, naj bi bil proton, ki ga elektroni obkrožajo kakor planeti.

Okrog l. 1925 je bilo to raziskovanje nekako zaključeno in pet nadaljnjih let se je znanost bavila v glavnem s teoretičnim poenotenjem spoznanja, ki so vodila de Broglia, Heiseberga in Schroedingerja do ustvaritve "valovne mehanike". Teoretična raziskovanja pa so končno dospela do mrtve točke, mogoče zato, ker so bila za teoretične same pretežka. V tem "odboru" pa se je začela vrsta važnih odkritij eksperimentalnega značaja.

Kako težka je bila pot do teh odkritij, je očitno najbolj iz tega, da meri atomsko jedro vendar komaj milijonski del milimikrona. Navzlic temu je uspelo dobiti "znamenja" teh delcev. Če letijo namreč skozi posodo z vodno paro, se na njih progi stvori meglena sled. Te proge so ravne, toda z električnimi in magnetnimi silami jih lahko ukrivimo. Iz tega lahko sklepamo na lastnosti teh delcev in dobimo vpogled v svetovje najmanjšega. V resnici so najnovejša raziskovanja presenetila svet z odkritjem novih elementarnih gradbenih sestavin atoma. V "neutronih" smo spoznali anovne delce, ki so isto tako težki kakor protoni, a nimajo električ-

nega naboja; "pozitroni" so pozitivno nabiti pendant k elektronom, imajo tudi isto težo. Znanstveno manj važno, toda praktično morda velike važnosti je bilo odkritje težkega vodikovega atoma; ta atom je dvakrat težji od navadnega vodikovega atoma.

Tako so nova odkritja deloma spremenila prejšnja naziranja. Toda po drugi strani so potrdila tudi neko prejšnjo domnevo. Že iz Einsteinove relativnostne teorije je bilo razvidno, da vsebuje vsaka materija neko določeno količino energije in narobe. V zadnjem času pa so odkrili, da se pod nekimi okoliščinami svetloba velike energije lahko spremeni v snov. Eno izmed važnih spoznanj najnovejšega časa je bilo tudi to, da se dajo najlažje kovine na umeten način spremeniti v nove radioaktivne prvine.

Napačen naslov

Ko je švedski kralj Gustav V. slavil rojstni dan, je dobil velikanski šop pismenih in brzojav-nih čestitk. Med ogromno pošto je našel tudi pismo, ki ga njegov tajnik ni odprl, ker je bilo na ovitku z rdečim svinčnikom podčrtano: "Strogo zaupno!"

Kralj je pismo odprl in ves začuden bral:

"Ljubi! Popolnoma se zanesem, da me boš jutri zvečer čakal na običajnem križišču ..."

Ves osupel je kralj še enkrat pogledal ovitek in naslov na njem. In glej: pismo sploh ni bilo zanj, poštar se je bil zmotil in ga prinesel kralju namesto pravemu naslovniku, nekemu mornarju na ladji "Kralj Gustav V.". In kaj je storil kralj? Pri priči je poslal brzojavko kapitanu ladje in ga prosil, naj da mornarju tisti večer prosto.

Naročite Mladinski list, najboljši mesečnik za slovensko mladino!

NAROČITE SI DNEVNIK PROSVETO

Po sklepu 10. redne konvencije se lahko naroči na list Prosveta in v šteje eden, dva, tri, štiri ali pet članov iz ene družine k eni naročnini. List Prosveta stane za vse enako, za člana ali nečlane \$6.00 za eno letno naročnino. Ker pa člani še plačajo pri aasementu \$1.20 za tednik, se jim to pšteje k naročnini. Torej sedaj ni varpaka, reži, da je list predrag za čl. S. N. P. J. List Prosveta je vaša lastnina in gotovo je v vsaki družini nek ki bi rad čital list vsak dan. Cena listu Prosveta je:

Za Združ. države in Kanado \$6.00	Za Ciceru in Chicago je.....\$7.00
1 tednik in.....4.80	1 tednik in.....6.00
2 tednika in.....3.60	2 tednika in.....5.00
3 tednike in.....2.40	3 tednike in.....4.00
4 tednike in.....1.20	4 tednike in.....3.00
5 tednikov in.....nič	5 tednikov in.....2.00
Za Evropo je.....\$9.00	

Izpolnite spodnji kupon, priložite potrebno vsoto denarja ali Money Order v plinu in si naročite Prosveto, list, ki je vaša lastnina.

Pojasnilo:—Vselej kakor hitro kateri teh članov preneha biti član S.N.P.J. ali če se preseli proč od družine in bo zahteval sam svoj list tednik, bo moral tisti član iz dotične družine, ki je tako skupno naročena na dnevno Prosveto, to tako naznaniti upravništvu lista, in ob enem doplačati dotično vsoto listu Prosveta. Ako tega ne stori, tedaj mora upravništvo sniti datum za to vsoto naročniku.

PROSVETA, S.N.P.J., 2657 So. Lawndale Ave., Chicago, Ill.

Priloženo pošiljam naročnino za list Prosveto vsoto \$.....

1) Ime.....Čl. društva št.....

Naslov.....

Ustavite tednik in ga pripišite k moji naročnini od sledečih članov družine:

2).....Čl. društva št.....

3).....Čl. društva št.....

4).....Čl. društva št.....

5).....Čl. društva št.....

Mesto.....Država.....

Nov naročnik.....Star naročnik.....